

CRISTIAN M. VLĂDESCU, MIHAI ZAHARIADE

FORTIFICAȚIA ROMANĂ TÎRZIE DE LA BISTREȚ JUDEȚUL DOLJ

În anul 1985 au fost inițiate primele săpături arheologice sistematice de salvare la fortificația romană tîrzie de la Bistreț (județul Dolj)*, din vecinătatea unui castru roman de pămînt de mari dimensiuni, azi acoperit în întregime de pădure, ambele identificate în teren încă de la sfîrșitul secolului XIX prin cercetările de suprafață întreprinse de către Gr. G. Tocilescu și P. Polonic¹, ultimului datorîndu-i-se și planurile celor două obiective. Dacă asupra castrului de pămînt, dată fiind mărimea lui neobișnuită, s-a exprimat ipoteza datării acestuia în timpul războaielor daco-romane, după tipul castrelor de marș, pentru care însă nu există nici o dovadă arheologică concretă², în ceea ce privește fortificația de piatră, în urma campaniei din acest an au fost obținute informații care au permis importante precizări arheologice, de tehnică constructivă precum și cu privire la elementele de fortificație adiacente.

Starea actuală a fortificației, care a făcut obiectul investigației din anul 1985, și care este distrusă de revărsările Dunării în proporție de aproximativ 3/4, a determinat inițierea săpăturilor de salvare. Pe plaja îngustă a fluviului mai pot fi încă colectate materiale arheologice provenite din fostul perimetru al fortificației.

În campania din anul 1985 au fost trasate două secțiuni: S_1 , de 28,25 m $\times$ 2 m (fig. 1) și S_2 , de 25,75 m $\times$ 2 m precum și o casetă, C_1 , de 5,50 $\times$ 5,50 m pe locul presupus al turnului de vest al porții de pe latura nordică a fortificației.

În S_1 , carourile 1—3, sub stratul de pămînt negru cu resturi vegetale, urmează un strat de dărîmături amestecate cu pămînt negru, pigmentat cu pietre și cărămizi fragmentare. În aceste carouri s-a săpat pînă la adîncimea de — 1,35 m. În carourile 4—5, situația stratigrafică este aceeași, cu deosebire că aici, sub stratul de dărîmături pigmentat cu resturi de cărămizi, apare o lentilă de arsură groasă de 0,06—0,10 m, sub care se află un pămînt castaniu ce a servit drept bază de amenajare a fundației zidului. În caroul 4, la — 0,45 m, a fost descoperită o monedă de bronz de la Constantius II, emisă între anii 337—361 e.n.

* La cercetările efectuate *manu militari* a participat, pe lângă semnatarii acestui articol, profesorul Axene Corneanu din Craiova, căruia îi mulțumim și pe această cale.

¹ Tocilescu-Polonic, BARS, mss. vol. 5139, f. 30.

² D. Tudor, OR⁴, p. 265.

În carourile 5—6, la — 0,36 m adâncime, imediat sub stratul vegetal, apare zidul de incintă de pe latura de nord a fortificației, cu puține pietre în elevație. Situația se datorează demantelărilor practicate în scopul ridicării construcțiilor moderne din vecinătate. Paramentul zidului de incintă este alcătuit din locuri de piatră de calcar, cu dimensiunile de $0,72 \times 0,64 \times 0,37$ m — $0,60 \times 0,75 \times 0,35$ m, unele deranjate de pe linia lor inițială. Este probabil că incinta a fost construită din blocuri de piatră alternând cu cărămizi, așa cum reiese din dărîmătură.

Fundația zidului este alcătuită dintr-un rînd de pietre de calcar sfărîmate, așezate pe un pat de pămînt castaniu, bătut deasupra stratului de nisip aluvionar. Emplectonul este realizat din pietre legate cu mortar. Zidul, gros de 1,60—1,80 m, se păstrează pe o înălțime maximă de 0,58 m. Fortificația dispune de un șanț cu deschiderea de 10 m, lăț la bază de 1,40 m și adînc de 2,50 m (fig. 1).

La distanța de 16,20 m vest de S_1 a fost trasată cea de a doua secțiune S_2 . Sub stratul de pămînt negru cu resturi vegetale, menționat și în S_1 , la — 0,47 m, în carourile 1—2 a apărut o vatră de chirpic cu grosimea maximă de 0,38 m. Pe aceasta au fost descoperite două monede, una datînd din epoca constantiniană, neidentificabilă, cealaltă din timpul lui Constantius Gallus (351—354)³. Sub vatră, se găsește nisipul aluvionar. În carourile 2—3, sub stratul de pămînt negru cu resturi vegetale, apare, ca și în S_1 , stratul de dărîmături de pietre din zid, sub care se află un strat de pămînt negricios ce suprapune nisipul aluvionar.

În caroul 4, la — 0,23 m, se află zidul de incintă, mai prost conservat decît în S_1 , pe un rînd de pietre păstrate parțial numai la paramentul interior. Emplectonul este alcătuit din pietre de calcar legate cu mortar. La exterior, stratul de nisip aluvionar ar putea constitui, ca de altfel și în S_1 , berma lăț de circa 2,30 m, situație care urmează a fi confirmată și precizată în campania viitoare.

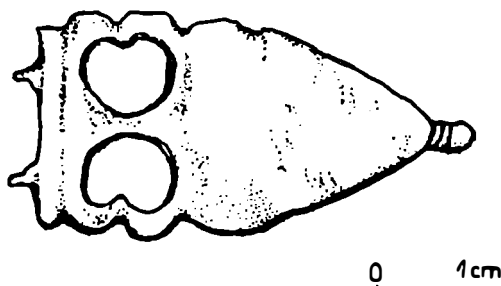
În caseta C_1 , zidul, foarte deranjat, apare la — 0,35 m, din el observîndu-se emplectonul alcătuit din blocuri sfărîmate de calcar pe o lățime aproximativ de 1,80 m și pe o înălțime de circa 0,95 m. Fundația, care apare destul de slabă, este așezată pe stratul de pămînt castaniu de deasupra stratului de nisip aluvionar. Și în C_1 se observă gropile de demantelare modernă, similare cu cele din S_2 . Sondajul executat în scopul precizării existenței unui turn de poartă nu a oferit datele pozitive.

În stadiul actual al cercetării se poate presupune, pe baza celor trei monede descoperite, că fortificația romană de la Bistreț a fost construită în timpul lui Constantin I, avînd ca limită superioară de funcționare cel puțin mijlocul secolului IV, oricum cert pînă în vremea lui Constantius II. Din punct de vedere stratigrafic s-a constatat că cetatea are un singur nivel de locuire, durata lui în timp neputînd fi, pentru moment, stabilită mai precis.

³ LRBC, 2 492—2 493 (Cyziç). Identificările tuturor monedelor au fost făcute de colegul și colaboratorul Onoriu Stoica, căruia îi mulțumim încă o dată și pe această cale.

Inventarul arheologic descoperit cu prilejul săpăturilor se compune în cea mai mare parte din ceramică, care, după funcționalitate, poate fi încadrată în următoarele categorii : amfore, ceramică de bucătărie (oale, urcioare) și greutatea pentru plasele de pescuit. O altă categorie de obiecte o constituie ghiulelele de piatră, de catapultă. Între obiectele descoperite

Fig. 2. Bistreț. Cataramă de bronz
(secolul IV)

o mențiune specială merită o cataramă de bronz în formă de frunză, cu un capăt alungit și bombat în ambele părți, prevăzut cu trei nervuri paralele (fig. 2). Marginile părții stângi sînt dublu arcuite în interior și sînt prevăzute cu două orificii în formă de inimă. Între capetele ultimelor arcuri de cerc se află un șanț transversal pe partea exterioară ; capătul stîng este prevăzut cu două urechi rotunde care au un orificiu central ; dimensiuni $5,9 \times 2,5$ m (S_2 , caroul 3, — 0,35 m, secolul IV)⁴.

Dăm mai jos catalogul materialelor arheologice descoperite :

MONEDE

1. Constantius II

AE ; Greut. 1,36 g ; diam. 17 mm ;

anul 337—367 ;

Bistret, 1985 ; S_1 , caroul 4, — 0,45 m.

2. Constantius Gallus

AE ; Greut. 4,42 g ; diam. 18 mm ;

LRBC, 2492—2493 — Anul 351—354 Cyzic, of. E ;

Bistret, 1985, S_2 , caroul 1, — 0,75 m.

3. Epocă Constantiniană

AE ; Greut. 0,92 g ; diam. 14 mm ;

Bistret, 1985, S_2 , caroul 1, — 0,75 m.

CERAMICĂ

În cele două secțiuni, S_1 și S_2 , au apărut numai fragmente ceramice databile în general în secolul IV e.n., corespunzînd probabil cu perioada de funcționare a fortificației. Alături de aceste fragmente, care reprezintă

⁴ O piesă identică s-a descoperit în Pannonia (V. Lányi *Die spätantike Gräberfeld von Pannonien*, în *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungariae* XXIV, 1972, 1—3, p. 160, fig. 54/29 și 30).

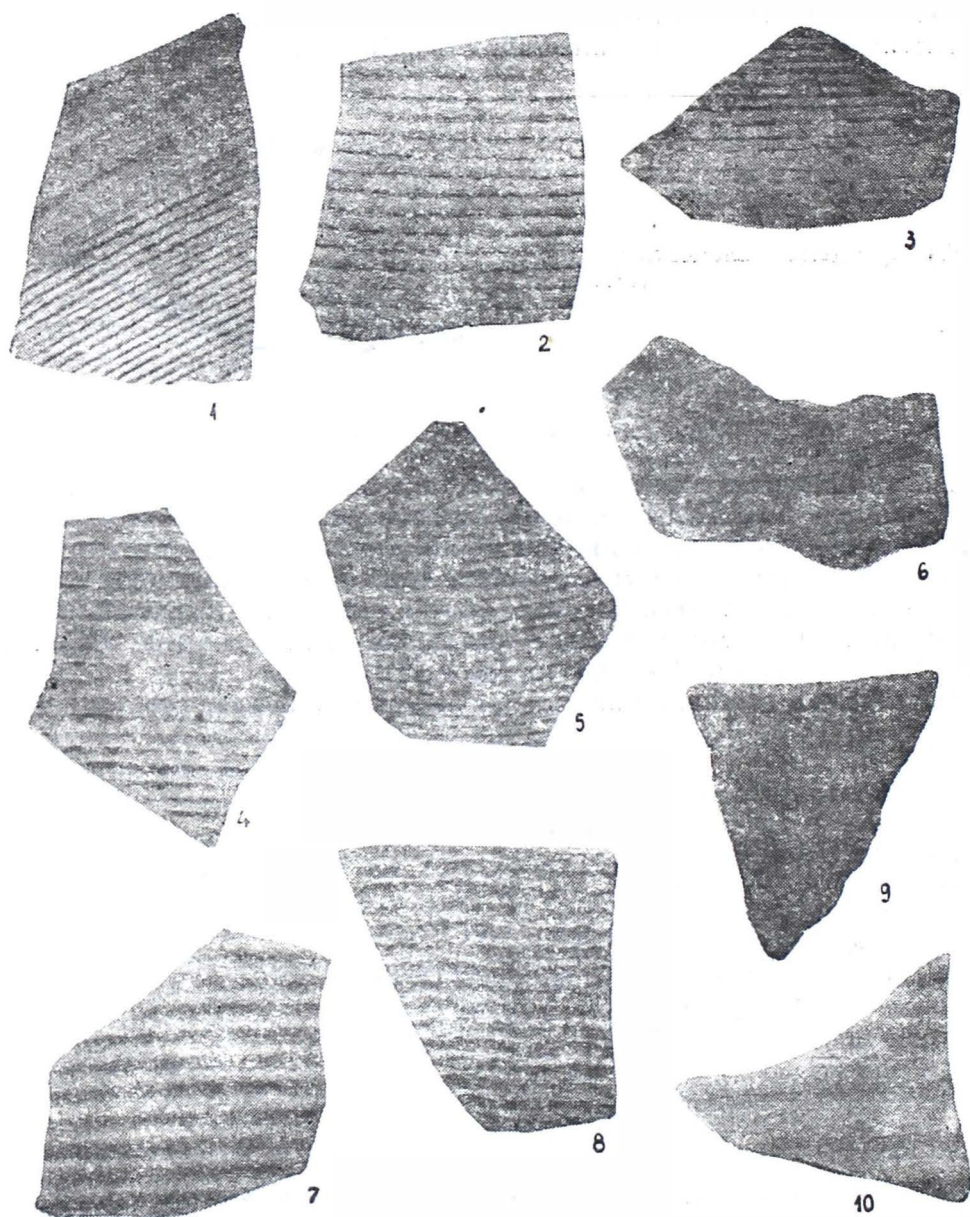

Fig. 3. Bistreț. (Fragmente de amfore.

majoritatea materialului ceramic, menționăm și descoperirea, la adâncimea de 0,10—0,15 m, precum și în mediu passim pe malul Dunării, a câtorva fragmente de vase databile în perioada feudal-timpurie.

Ceramica romană se grupează, după culoare, în următoarele categorii : cărămidie-gălbuie, roșie-cărămidie, cenușie, închisă și deschisă, cenușiu închis cu slip negru la suprafață, cenușie cu glazură verde și cărămidie, cu glazură verde-olive. Fragmentele ceramice provin de la amfore (îndeosebi torți) și vase de uz comun (urcioare, oale, străchini). Semnalăm inexistența ceramicii de lux.

Din punctul de vedere al pastei, se remarcă ceramica din pastă zgrunțuroasă și din pastă fină. Fragmentele provenite de la amfore prezintă caneluri dese, rare și vălurite. La ceramica de uz comun remarcăm prezența ornamentelor cu bumbi reliefate, incizii în rețea de romburi și ușoare șanțuri paralele sub buza vasului.

Ceramica descoperită poate fi încadrată, după funcționalitate, în următoarele forme :

I. Amfore

1. Fragment de amforă din pastă cărămidie-gălbuie, cu caneluri dese și șanțuri rare dedesubt (S₂, caroul 2, — 0,50 m, fig. 3/1)⁵.

2—5. Fragmente de amforă cu caneluri dese, din pastă cărămidie-roșiatică (S₂, caroul 2, — 0,50 m, fig. 3/2 ; S₂, caroul 3, — 0,60 m, fig. 3/3 ; S₂, caroul 2, — 0,60 m, fig. 3/4 ; passim, fig. 3/5).

6—7. Fragment de amforă, din pastă de culoare cărămidie-roșiatică, cu caneluri rare adâncite (S₂, caroul 2 — 0,50 m, fig. 3/6 ; passim, fig. 3/7).

8. Fragment de amforă, din pastă de culoare cărămidie-roșiatică, cu caneluri dese, vălurite (S₂, caroul 4, — 0,60 m, fig. 3/8)⁶.

9. Fragment de amforă, din pastă de culoare cărămidie-roșiatică, cu caneluri rare (S₂, caroul 2, — 0,50 m, fig. 3/9).

10. Fragment de amforă, din pastă de culoare cărămidie-roșiatică, cu caneluri mari, rare (passim, fig. 3/10).

11. Fragment de amforă, din pastă de culoare cărămidie-roșiatică (passim, fig. 4/1).

12. Fragment de amforă, din pastă de culoare cărămidie-roșiatică, cu caneluri adâncite în interior și mai rare la exterior (S₂, caroul 5, — 0,60 m, fig. 4/2).

13. Fragmente de amforă, din pastă cărămidie-roșiatică și cărămidie-gălbuie, atipice.

14. Toartă de amforă, din pastă roșie-cărămidie, cu trei șanțuri late (passim).

⁵ N. Gudea, *Gornea, Așezări din epoca romană și romană târzie*, în *Banatica, Studii și cercetări de arheologie*, Reșița, 1977 (mai departe N. Gudea, *Gornea*), p. 78, IV, 1, fig. 27/2.

⁶ O. Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană sudcarpatică*, Craiova, 1976, p. 51, fig. 17 c.

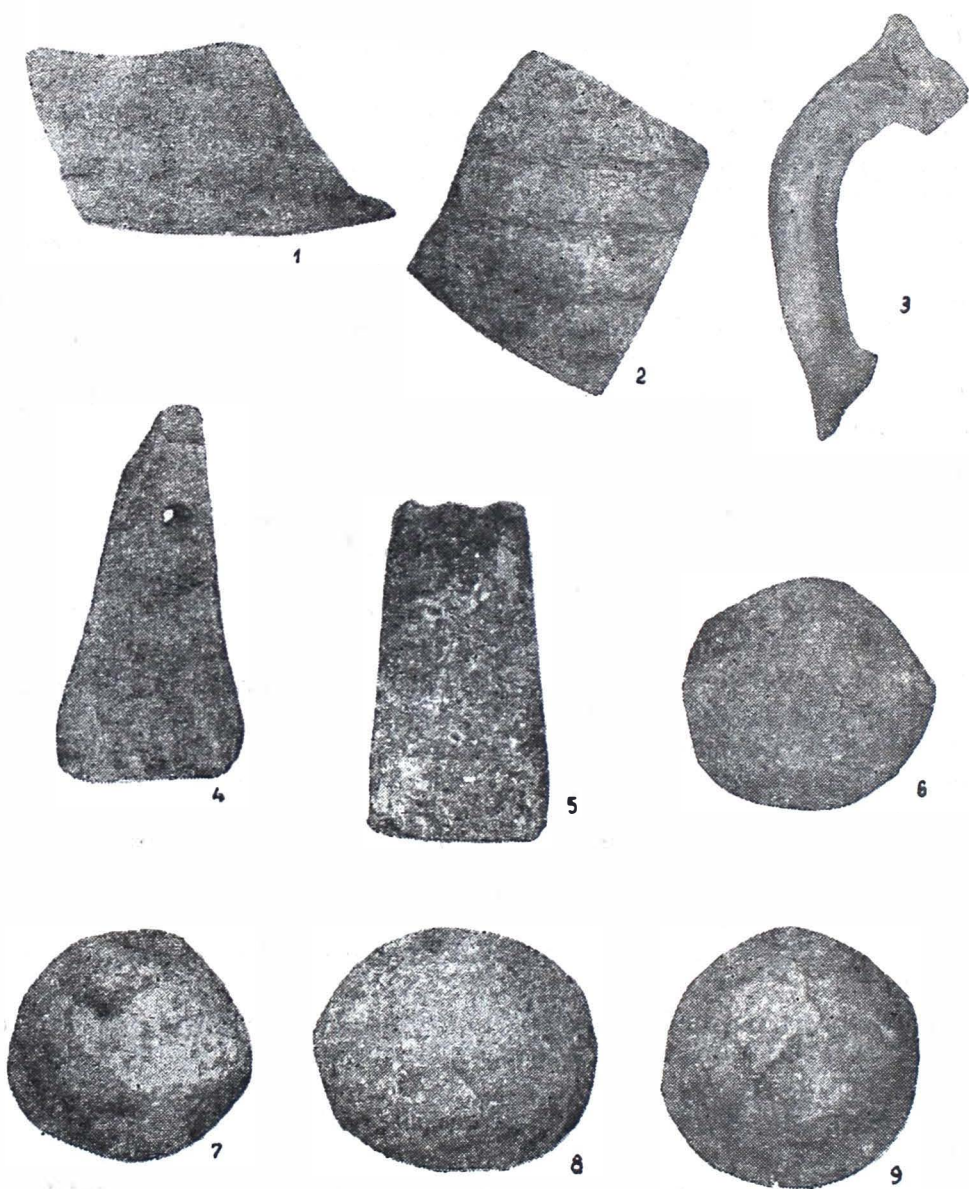

Fig. 4. Bistreț. Fragmente de amforă (1—3), greutăți de plasă de pescuit (4—5) și proiectile de piatră (6—9).

15. Toartă de amforă, din pastă de culoare gălbuie-cărămizie (S₂, caroul 3, — 0,50 m, fig. 4/3).

16. Fragment de toartă de amforă, de culoare cărămizie-roșiatică, cu două șanțuri late (S₂, caroul 2, — 0,50 m).

II. Oale, castroane, străchini, farfurii

1—3. Buze de oale, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie închis, cu șanțuire sub buză (passim), fig. 5/1 și 4 ; S₂, caroul 1, — 0,35 m.

4. Fragment de buză de oală, din pastă zgrunțuroasă de culoare cenușie închis, cu 2 șanțuiri marginale pe buză (S₂, caroul 1, — 0,60 m, fig. 5/3)⁷.

5—7. Fragmente de buză de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie deschis (S₂, caroul 2, — 0,50 m, fig. 5/7 ; passim, fig. 5/2 ; S₂, caroul 3, — 0,50 m, fig. 5/8).

8. Fragment de buză de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie închis (S₂, caroul 2, — 0,60 m, fig. 5/5).

9. Fragment de buză de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie deschis, cu șanțuire la exteriorul buzei (passim, fig. 5/9).

10. Fragment de buză de oală-borcan din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie deschis, cu caneluri rare și proeminente la exterior (S₂, caroul 4, — 0,90 m, fig. 5/11).

11. Fragment de buză de oală, din pastă zgrunțuroasă de culoare cărămizie-roșiatică, cu toartă pornită din buză (S₂, caroul 1 — 0,30-0,40 m).

12. Fragment de buză de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-roșiatică, cu șanțuiri paralele sub buză (S₁, caroul 2, — 0,70 m, fig. 5/10).

13. Fragment de buză de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie (S₂, caroul 3 — 0,60 m, fig. 6/1).

14. Fragment de buză de oală, cu rest de toartă, dublu șanțuită, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie (S₂, caroul 1, — 0,35 m, fig. 6/4).

15. Fragment de buză de urcior, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie închis ; buza ondulată (S₂, caroul 3, — 0,50 m, fig. 6/3).

16. Fragment de toartă de oală din pastă fină de culoare cenușie deschis, cu trei șanțuiri (S₂, caroul 2, — 0,60 m).

17. Fragment de toartă de oală, cu rest de buză, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie deschis (S₂, caroul 2, — 0,60 m).

18. Fragment de toartă de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie, cu trei șanțuiri (S₂, caroul 2, — 0,65 m).

19. Fragment de toartă de oală, din pastă fină, de culoare cenușie (S₂, caroul 5, — 0,60 m, fig. 6/5).

20. Fragment de buză de strachină, din pastă fină, de culoare cenușie deschis cu slip negru la suprafață (S₂, caroul 2, — 0,50-0,60 m, fig. 6/9).

⁷ Informații pentru analogii cu materialul ceramic de la Sucidava și Hinova am primit de la Gh. Popilian, O. Toropu și M. Davidescu, cărora le mulțumim încă o dată și pe această cale.

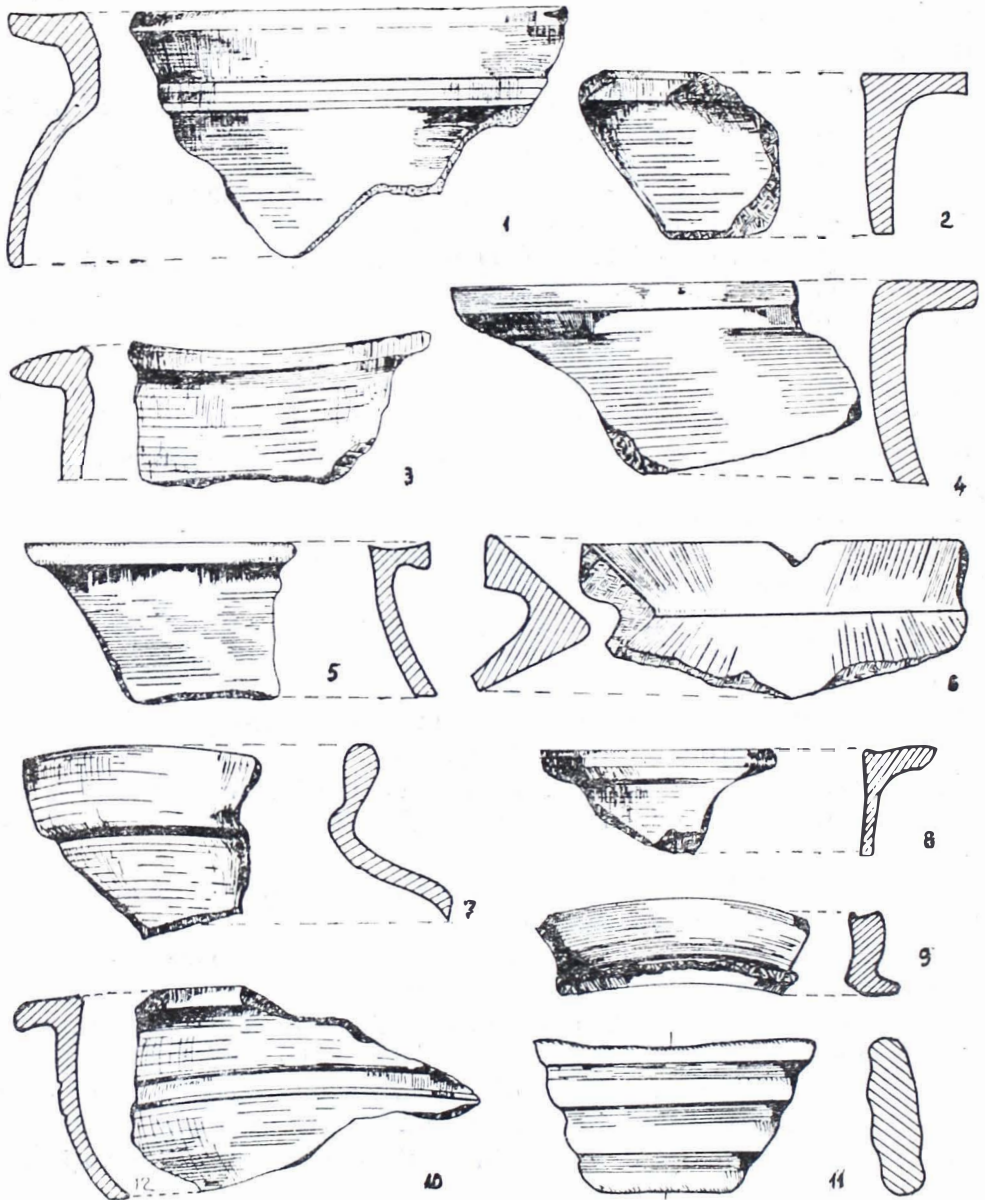

Fig. 5. Bistreț. Ceramică romană

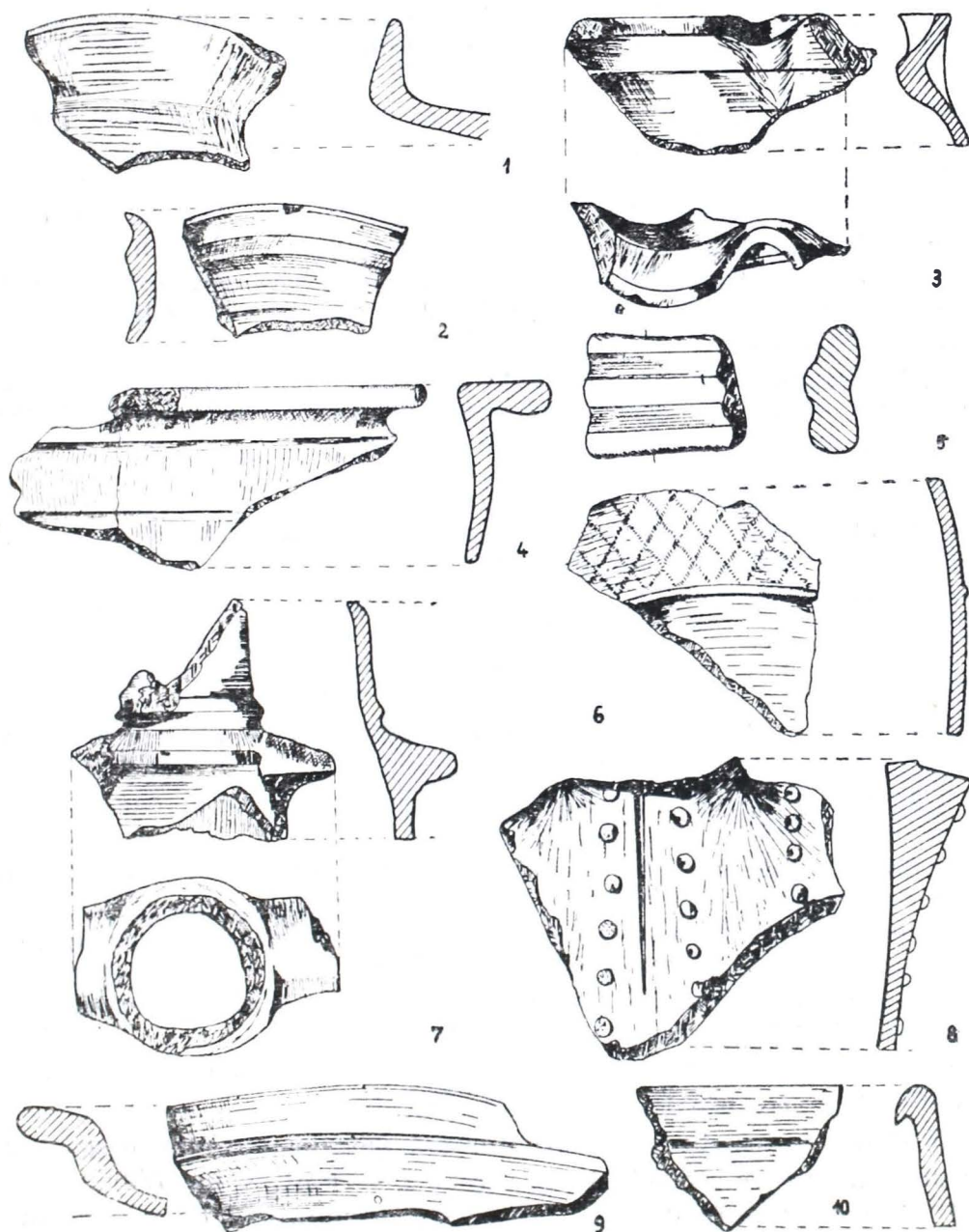

Fig. 6. Ceramică romană.

21. Fragment de buză de castron, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie, cu șanțuire proeminentă la exterior și șanțuiri late și rare la interior (S₂, caroul 4, — 0,30 m, fig. 6/2).

22. Fragment de farfurie (strachină), din pastă zgrunțuroasă de culoare cenușie închis, cu buză răsfrântă în interior (S₂, caroul 3, — 0,60 m, fig. 6/10).

23. Fragment de castron, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie deschis, cu decor incizat „în rețea“ de romburi sub o proeminență reliefată (S₂, caroul 1, — 0,30 m, fig. 6/6).

24. Fragment de buză de urcior, cu resturi de torți, de culoare cărămizie-roșiatică, cu glazură verde-olive (S₂, caroul 1, — 0,30 m, fig. 6/7)⁸.

25. a. Fragment de oală, din pastă fină, de culoare cărămizie-roșiatică, cu glazură verde-olive și decor „în bumbi“ proeminenți și linii paralele verticale (S₂, caroul 1, — 0,30 m, fig. 6/8).

25. b. Fragment de vas, din pastă fină, de culoare cărămizie-roșiatică, cu glazură verde-olive, decor „în bumbi“ proeminenți și linii paralele verticale (S₁, caroul 8, — 0,40 m).

III. Funduri și capace de vase

1. Fund de amforă din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie (S₂, caroul 2, — 0,70 m, fig. 7/1).

2. Fragment de fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie deschis (S₂, caroul 2, — 0,60 m, fig. 7/3).

3. Fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie, cu cercuri concentrice la interior (passim, fig. 7/2).

4. Fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie închis (passim).

5. Fragment de fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie deschis (passim, fig. 7/5).

6. Fragment de fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare gălbuie (S₂, caroul 1, — 0,40 m, fig. 7/6).

7. Fragment de fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie deschis (S₂, caroul 2, — 0,65 m, fig. 7/7).

8. Fragment de fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, cu urme de ardere secundară (S₂, caroul 4, — 0,30 m, fig. 7/4).

9. Fragment de fund de oală, plat, din pastă zgrunțuroasă cu nisip fin, de culoare cenușie deschis (passim, fig. 7/8).

10. Capac de vas, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie⁹, cu urme de ardere secundară (S₂, caroul 2, — 0,70 m, fig. 7/9).

11. Fragment de fund de oală, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie-deschis, cu un strat slab de glazură gălbuie-verzuie (S₂, caroul 8, — 1,66 m).

⁸ N. Gudea *Gornea*, p. 79, IX, 6, fig. 36/6 ; D. Tudor, *OR*⁴, p. 435.

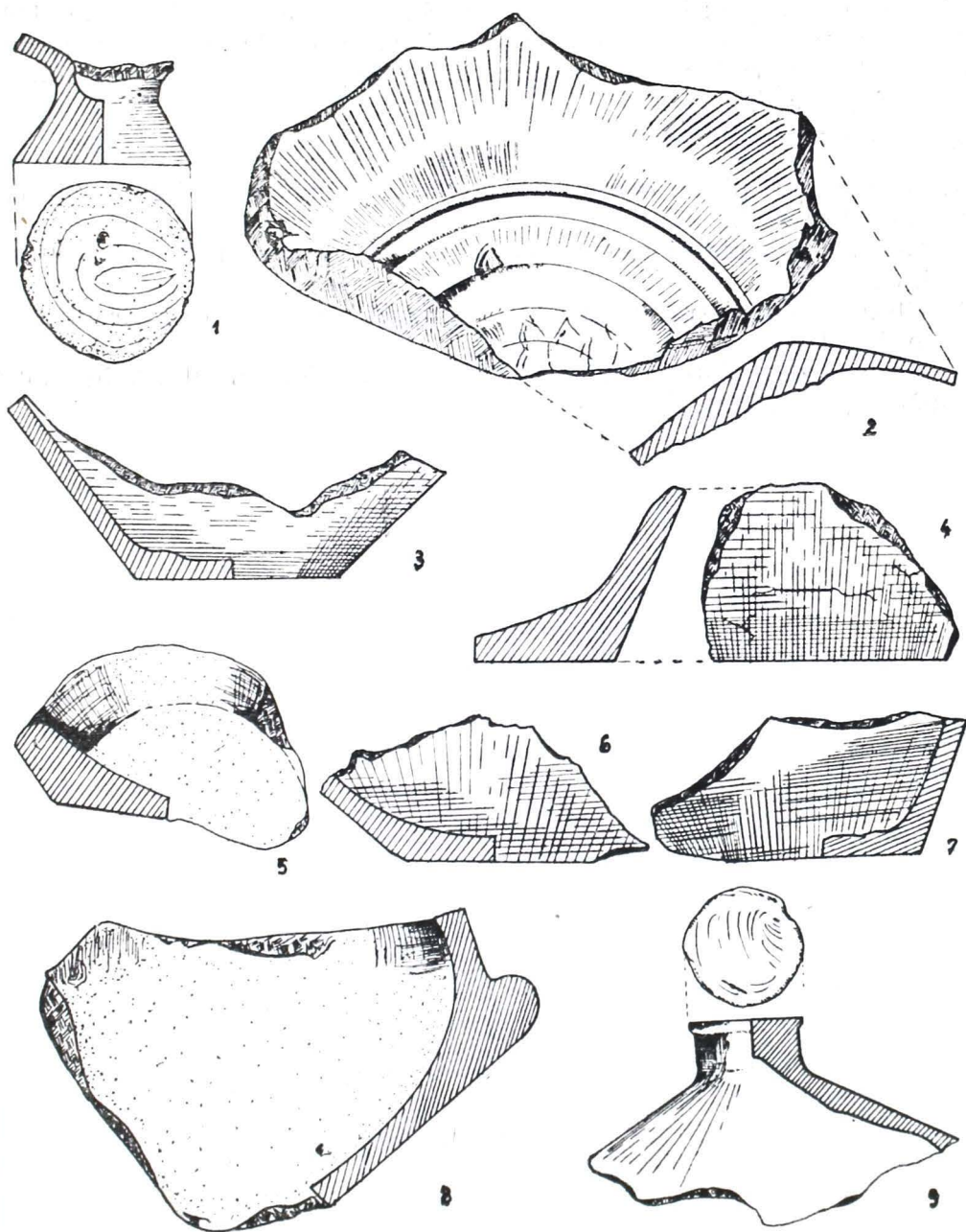

Fig. 7. Bistreț. Ceramică romană.

IV. Greutăți

1. Greutate de lut ars, de formă piramidală, cu perforație la partea superioară ; I. = 9 cm ; baza = 4,5/5 cm (S₂, caroul 3, — 0,60 m, fig. 4/4).

2. Greutate de lut ars, de formă piramidală, ruptă la partea superioară, cu urme de perforație ; I. = 8,4 cm ; baza = 3,9 cm/4,5 cm (S₂, caroul 3, — 0,60 m, fig. 4/5)¹⁰.

V. Ghiulele

1. Ghiulea din piatră calcaroasă, erodată ; diametrul = 7,2 cm (S₁, caroul 7, — 0,90 m, fig. 4/6).

2. Ghiulea din piatră calcaroasă, erodată (S₂, caroul 2, — 0,50 m, fig. 4/7).

3. Ghiulea din piatră calcaroasă, aplatizată pe o față (S₂, caroul 2, — 0,50 m, fig. 4/8).

4. Ghiulea din piatră calcaroasă, nefasonată (S₁, caroul 10, în șanțul de apărare, — 2,25 m, fig. 4/9)¹¹).

---

⁹ D. Tudor, *OR*⁴, p. 433 ; O. Toropu, *op. cit.*, p. 51 ; N. Gudea, *Gornea*, p. 7—8 III.

¹⁰ O. Toropu, *op. cit.*, fig. 62/2 ; N. Gudea, *Gornea*, fig. 64/1.

¹¹ M. Davidescu, *Drobeta*, Craiova, 1980, p. 134.